

Predgovor

Za razumevanje sodobnih socialnih okoliščin in problemov ter restriktivnih ukrepov, ki smo jim v zadnjem času priča v zvezi z alkoholom in tobakom, je poznavanje še dokaj neraziskane in premalo poznane zgodovine pitja in kajenja na Slovenskem, ki za uživalce na eni strani predstavlja užitek, za preostale na drugi strani pa družbeno zlo in grožnjo za narodni obstoj, seveda izrednega pomena, ki pa se ga pri nas vsaj tisti, ki bi morali pokazati interes za tovrstne raziskave, za razliko od razvitejših in bolje osveščenih javnosti drugod po Evropi, očitno vse premalo zavedajo, kar se je ne nazadnje pokazalo tudi pri nadvse velikodušno borni podpori naše raziskovalne agencije. Vsega skupaj seveda ne bi želel kaziti s kritiziranjem javnega raziskovalnega interesa, ki se v končni fazi v tej drugače vse preveč razsipni državi tiče tudi nas davkoplačevalcev, nemalo denarcev pa se s potrošnjo alkohola in tobaka steka v državno blagajno, torej se tam ne sončijo samo kače, temveč bi oblastniki lahko malo bolj zacingljali z novci ob raziskovalnih interesih raziskovalcev entuziastov iz province, ki jih vedno bolj in (kar je sploh zaskrbljujoče) brez ustreznih argumentov potiskajo na obrobje.

Tako alkoholizem kot kajenje sta škodljivi razvadi, ki vplivata na telesno in duševno zdravje in medsebojne človeške odnose in vsaj košček tega smo skušali osvetliti na simpoziju ZGODOVINA ALKOHOLA IN TOBAKA NA SLOVENSKEM. Za oba fenomena lahko trdimo, da sta bila doslej v slovenskem zgodovinopisju (morda celo pretirano) zapostavljena. Sodelujoče referentke in sodelujoči referenti so se lotili problematike zgodovine alkohola in tobaka iz različnih zornih kotov in v različnih dobah, vsem prispevkom pa je bilo skupno, da so skušali vsaj nekoliko zapolniti belo liso, ki (kot omenjeno) zeva v naši historiografiji. S tem pa ta skorajda brezbrežna tematika seveda še ni povsem izčrpana. Fenomen alkohola in tobaka bi lahko kuhali v raziskovalnem loncu še na mnogo načinov in mu dodajali vsakovrstne začimbe iz naše socialne in kulturne preteklosti. Potrošniško obnašanje pri poživilih kot sta alkohol in tobak je, denimo, dvospolno. Medtem ko javni diskurz uvršča pitje in kajenje pri moških v kategorijo užitka, je enako početje pri ženskah mnogo lažje uvrščeno v kategorijo zasvojenosti. Poživila so na splošno tisto območje potrošniškega obnašanja, kjer najbolj očitno izstopajo specifične razlike po spolu. Na eni strani je spol poleg starosti najpomembnejša spremenljivka, ki pojasnjuje količinske razlike pri porabi alkohola ali tobaka. Po drugi strani pa je uporaba poživil zelo močno prisotna pri konstrukciji spola in pri spremembah kot je porast uživanja tobaka ali alkohola pri ženskah, žensko kajenje ali potrošnja piva, vina in žganja ali pa obiskovanje gostiln in kavnarn, torej pri spremembah, ki jih povezujemo z emancipacijo, čeprav so mnoge znane prvoborke za žensko emancipacijo (pri nas npr. Alojzija Štebi) bile striktne nasprotnice alkohola in nikotina, oziroma so jim po drugi strani uživanje alkohola ali kajenje enostavno pripisali, da bi bolj jasno izpostavili zavrženost ali absurdnost njihovih hotenj. Toda gotovo drži, da so številne ženske prav tako kot odraščajoča mladina kajenje ali pitje dejansko razumele oziroma ga še razumejo kot emancipacijo, pač, ker je bilo ali je še tako videno od drugih. In če pri alkoholu lahko jasno izpostavimo, da je pitje skorajda izključno moška zadeva, lahko pri kadilskih navadah npr. rečemo, da lahko ženska – kadilka na eni strani pride zavoljo tega na slab glas kot še posebno neženska, po drugi strani pa je lahko zaradi cigarete v roki označena kot prvoborka za emancipacijo žensk oziroma je v času kajenja lepih žensk povzdignjena na pedestal ženske elegance.

Dr. Andrej Studen

GRETICA

*Že v starih čitankah piše o tem,
da zadnji dim pritiče ljudem.
Da se še največji, najhujši barabi,
ko ga pravice roka zagrabi,
in za vse grehe postavi pred zid,
krščansko dovoli en čik pokadit.*

*Puntarjem, gruntarjem, kurjim tatovom,
kronanim glavam, soldatom, špijonom,
vsakemu zadnjo se željo izpolni –
še preden se kaplar zadere: »napolni«,
da preden nesrečnik pod šusi se zruši,
lahko še enega v miru popuši.*

***Res da ni zdravo in koplje ti jamo,
a kot da življenje ne škodi že samo.
In dosti bolj od prekletstva tobaka,
se je za bati komande bedaka.***

*Pa tisti stari lokalni bifeji,
tak ko je bil v Rogatcu pri meji.
Gost dim nad roso dva deci kozarcev,
obvezni postanek vseh polproletarcev.
Na poti s fabrike domov so ihtavo,
so prečkali Sotlo in puhali Dravo.*

*Lučka za dva na postelji tesni,
ki se prižiga po strastni ljubezni,
in dogori, preden pridejo zime,
dolge in mrzle, kot nalašč za rime.
Le kaj bi nastalo iz srca poeta,
če ne bi med prsti bilo cigareta?*

***Res da ni zdravo in koplje ti jamo,
a kot da življenje ne škodi že samo.
Več jih odnesla je na drugi svet
človeška neumnost, kakor pa cigaret.***

Tone Kregar